

Trócsányi László: A jogalkotás és a bírói gyakorlat kölcsönhatásának aktuális kérdései az igazságügyi miniszter szemszögéből

Budapest, Kúria, 2016. február 29.

Mélyen Tisztelt Elnök Úr!

Kedves Kollégák, Hölgyeim és Uraim!

Miniszteri kinevezésem után nem sokkal, 2014 júliusában egyik első nyilvános szereplésem itt zajlott, a Kúria aulájában, a Bíróságok Napja ünnepi rendezvényén. Előadásomat egyfajta programbeszédnek szántam. Az akkor tett elvi alapvetéseket, a kitűzött célokat továbbra is érvényesnek tartom. Különösen azt, amit a bírói függetlenségről, a hatalmi ágak elválasztásáról és együttműködéséről, a köztük folytatandó alkotmányos párbeszédéről mondtam.

A hatalmi ágak szétválasztása nem öncél, hanem annak felismerése, hogy ezek saját autonómiájuk birtokában képesek leginkább szolgálni a közjót. Ehhez azonban együttműködésre, párbeszédre is szükség van közöttük. Az állam intézményei iránti bizalom oszthatatlan. Igaz ez az igazságszolgáltatásra is. A jogkereső közönség végső soron nem a törvényhozó, a végrehajtó és a bírói hatalmi ágról külön-külön, hanem az állam működésének egészéről alkot ítéletet. Az embereket az érdekli, hogy ügyükben gyors, pontos és méltányos ítélet szülessen. És azt gondolják, hogy ehhez jó törvényekre és jó ítélkezésre egyaránt szükség van.

2014 júliusában debütáltam itt miniszterként. Mostanra már bizonyos elvi és gyakorlati tapasztalatok birtokában szólhatok a jogalkotás és a jogalkalmazás közötti kölcsönhatásról. Több jó példát is sorolhatnék az együttműködésre – ki is térek majd némelyikre. Érzékelem ugyanakkor, hogy egy-egy szerencsétlen rezdülés milyen károkat okozhat ebben a finom, bizalomra épülő rendszerben. A bíró elvárja a tökéletességet a jogalkotótól: a jogszabályok legyenek pontosak, átláthatóak, könnyen értelmezhetőek. A bíróságok szeretnék tökéletes jogot alkalmazni. A törvényhozói és a végrehajtó hatalom pedig azt várja a bíróságoktól, hogy az ítélkezés során azt az értelmet tulajdonítsák a jognak, amelyre megalkotói gondoltak, és az ítéletek azt a társadalmi és jogpolitikai hatást fejtse ki, amelyet neki szántak. Csakhogy nem vagyunk tökéletesek. Jogalkotásunk, jogértelmezésünk

és jogalkalmazásunk is szükségképpen tökéletlen. A tökéletlenségekből ugyanakkor feszültség keletkezhet, amelynek kezelése együttműködést kíván. Párbeszédre vagyunk ítélve, ez valójában azonban nem ítélet, hanem esély. Az embernek nem az a kötelessége, hogy tökéletes legyen, hanem hogy a tökéletességre törekedjen. Ha ezt érezzük egymáson és érzik rajtunk, akkor a közbizalom megerősödik. Ennek fényében értékelhető igazán például az, hogy kúriai és más bírák részt vesznek az IM által létre hívott kodifikációs bizottságokban, az IM pedig bekapcsolódik a kúriai joggyakorlat-elemző munkacsoport munkájába.

A jogalkotás akkor jó, ha terv szerint zajlik. De közben is érik impulzusok. A jogalkotó a társadalom része. Figyelnie és észlelnie kell, hogy mikor kell a jogalkotás eszközével élnie. Amennyiben a jogalkotó e kötelezettségének nem tenne eleget, úgy zavarok támadhatnak az írott jog és az élő jog, vagy a hatályos jog és a napi valóság között. A jó jogalkotó ezért figyel, értékeli, elemzi, konzultál, összehasonlító vizsgálatokat végez és a végén döntést hoz. A legfőbb impulzus maga az élet, a társadalmi igények, egy-egy szükséghelyzet. Ezeket az impulzusokat sokszor a politika közvetíti a jogalkotónak. Ez a parlamentáris demokrácia lényegéhez tartozik. A polgárok elvárják, hogy a kormány legyen cselekvőképes, és akár azonnal reagáljon a kihívásokra. A népképviselő felelőssége, hogy az impulzusokra szükség szerint jogalkotással válaszoljon.

De impulzus érkezik a jogalkalmazótól is. Akár vélemény, javaslat formájában is. Jogegységi határozat vagy alkotmánybírósági döntés is felhívhatja a jogalkotót, hogy egy adott helyzetet rendezzen. A jogalkalmazói jelzéseket a jogalkotónak komolyan kell vennie. A jogalkotó és a jogalkalmazó között e téren alkotmányos dialógusnak kell folynia. A jogalkotó „hivatalból” is észlelheti azt, hogy a jogalkalmazó eltérő tartalmat tulajdonított egy adott jogszabálynak, mint ami az eredeti jogalkotói szándék volt, ezért a jogszabály újra fogalmazására, korrekciójára van szükség.

Növekszenek a külső impulzusok is. Ezek forrása leginkább az EU és a nemzetközi szervezetek, kicsit távolabbra tekintve azonban nem feledkezhetünk meg a globalizáció vagy éppen a klímaváltozás hatásairól sem. A világban sok olyan történés zajlik, melyre nem lehetünk eléggé felkészülve. Némelyik ezek közül évekkal ezelőtt még teljességgel elképzelhetetlen volt.

A jogalkotó és a jogalkalmazó kölcsönhatáson alapuló együttműködésének kérdését három, reményeim szerint érdeklődésükre számot tartó kérdéskör, mégpedig a migráció, a gyülekezési jog és a Ptk. esetleges módosításának témája segítségével szeretném megvilágítani.

Migráció

Európa és benne Magyarország immár több mint egy éve példátlan méretű migrációs nyomás alatt áll. Ennek a folyamatnak koránt sincs azonban vége. Vélhetőleg további hónapokig, akár évekig is azzal kell számolnunk, hogy sok tíz- vagy százezer ember keres még menedéket, vagy jobb életet a fejlett európai államokban. Európának, mint közösségnek és az egyes tagállamoknak is alapvető érdeke, hogy közös megoldást találjon erre a súlyos problémára, illetve az azt kiváltó okokra. Anélkül, hogy ennek részleteibe bele kívánnék menni, e migrációs nyomásnak témánk szempontjából is vannak nagyon fontos tanulságai.

2014 vége, de különösen 2015 eleje óta olyan mértékben változtak meg a hazai és nemzetközi viszonyok e területen, hogy ezek adekvát válaszokat igényelnek mind a jogalkotók, mind a jogalkalmazók részéről. E változások egy része közvetlenül is érinti a nemzeti alkotmányos identitást, Magyarország esetében az Alaptörvény E) cikkét. Szeretnék itt utalni az ún. szuverenitás-transzfer kérdésére, amely rendkívül fontos egyfelől a tagállami, másfelől pedig az uniós hatáskörök jövőbeni elhatárolása, a tagállami szuverenitás terjedelmének tisztázása szempontjából. Éppen ennek tisztázása érdekében kezdeményezett népszavazást a Kormány a szuverenitás-transzfer kérdéséhez közvetlenül kapcsolódó kötelező betelepítési kvóták kérdésében.

A fenti elvi kérdésen túl utalni szeretnék a jogi alapok fontos változásaira is, melyre példaként említeném a nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárásokról szóló 2013/32/EU irányelv elfogadását, vagy éppen a menekültügyi törvény ezen irányelv átültetését szolgáló, majd pedig a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetre reagáló tavaly őszi módosítását.

Ilyen jelentős kihívások esetén a jogalkotás, de a jogalkalmazás sem működhet a külső környezettől elszigetelten. Tévednének azok, akik a jogbiztonság elvét szűk értelemben meghivatkozva és a jog megváltoztathatlansága mellett érvelve, azt várnák a jogalkotótól, hogy ne reagáljon e kihívásokra. Ugyanakkor az a megközelítés is téves, ha nem bízunk a

változó környezethez igazodni tudó olyan bírói gyakorlatban, amely azonban nem a változó jog bírói jogalkotás útján való korrigálásában, egyfajta visszarendezésében látja a jogbiztonság elvének érvényesülését. Ezért is tartom nagyon fontosnak, hogy a bírói jogegységesítés is figyeljen a környezet változásaira és alkalmazkodjon azokhoz. Ennek volt jogalkotói részről is örömmel fogadott példája a biztonságos harmadik ország megítélésének egyes kérdéseiről szóló 2/2012-es Közigazgatási és Munkaügyi kollégiumi állásfoglalás. Természetesen a továbbra is állandóan változó viszonyok és változó jogszabályi környezet a bírói állásfoglalás továbbfejlesztését is szükségessé teszik. Az aktualizált kúriai állásfoglalások naprakész segítséget nyújthatnak a jogalkalmazóknak a megváltozott viszonyok közötti eligazodáshoz.

Ha a jogalkotó, félve a kritikáktól, avagy pusztán a jogalkalmazói gyakorlat állandóságát védve, érintetlenül hagyja a hatályos jog előírásait és azokban nem tükrözi a politikai, társadalmi, gazdasági környezet változásait, akkor azzal hosszabb távon elbizonytalaníthatja a jogalkalmazót és általában a jogszabályok címzettjeit. A jogbiztonság védelmének téves értelmezése ahhoz vezethet, hogy a hatályos szabályok nem lesznek alkalmazhatók a megváltozott környezet viszonyainak rendezésére, ami viszont sértheti a jogbiztonságot. Ehhez hasonlóan hibás és a jogbiztonságot, a jog uralmát gyengítő magatartás volna, ha a jogalkalmazó figyelmen kívül hagyná a megváltozott viszonyok rendezésére irányuló jogalkotói szándékot.

A hatalmi ágak elválasztásának alkotmányos alapelve – mint utaltam már rá – nem jelenti azt, hogy azok teljesen elkülönülten, egymásra tekintet nélkül működhetnek. Egyfajta kölcsönhatásban kell tevékenykedniük, tiszteletben tartva az alkotmányos határokat. Ahogyan a jogalkotó nem lehet érzéketlen a jogalkalmazók igényeire, ami öncélúvá és eredménytelenné tenné a jogalkotást, úgy a római jog örökérvényű tételét se felejtsük el, ami szerint „*praetor ius facere non potest*”.

Mindez persze jelentős többletteherként nehezedik a jogalkotó és a jogalkalmazó vállára. Ez a teher azonban csökkenthető, mégpedig a hatalmi ágak elválasztását tiszteletben tartó dialógus és együttműködés útján. Ehhez az egyik oldalon világos és megfontolt kodifikációra, a jogértelmezési nehézségek figyelembevételére, a másik oldalon pedig az új jelenségekre is gyorsan reagáló, egységes jogalkalmazásra van szükség.

Csak az egymás felé nyitott, együttműködő jogalkotás és jogalkalmazás képes megfelelő jogi környezet kialakítására és így egy valóban kiszámítható, a jog uralmát és biztonságát garantáló, ráadásul erős közbizalmat élvező igazságszolgáltatási rendszer fenntartására.

Gyülekezési jog

A bírói jogalkalmazás fontosságára, illetve a jogalkotói tevékenységhez kötődő szerepére kiváló példaként említhetjük a gyülekezési jog közelmúltbeli magyarországi fejlődését is. Túlzás nélkül kijelenthetjük, hogy az elmúlt két és fél évtizedben a békés gyülekezéshez való jog mindennapos magyarországi gyakorlatának legmeghatározóbb alakítói a bíróságok voltak: Míg az Alkotmánybíróság mintegy fél tucat, kifejezetten gyülekezési tárgyú határozatot hozott, addig a rendes bíróságok naponta vizsgálják felül a rendőrség rendezvényt megtiltó határozatait, vagy éppen döntenek a felosztatás jogszerűségéről. Az 1989-es gyülekezési törvény parlamenti vitájában Kulcsár Kálmán, akkori igazságügyi miniszter a gyülekezési jog szabad gyakorlása védelméhez megfelelő garanciaként jellemezte a rendőrségi döntések elleni jogorvoslati rendszert. S könnyen belátható, hogy az is volt, ugyanis 1989 januárjában még távolról sem volt általános a közigazgatási határozatok bírói felülvizsgálata. Míg azonban a rendőrség gyülekezési jogi gyakorlatáról számtalan ombudsmani jelentés és tudományos elemzés készült, addig a bírói gyakorlat lényegében feldolgozatlan maradt. Ezért volt különösen üdvözlendő, hogy Darák elnök úr a gyülekezési jogi joggyakorlatot elemző csoportot állított fel 2015-ben, melynek eredményeit, javaslatait nagyon várjuk.

A gyülekezési törvény elfogadása óta az Országgyűlés mindössze néhány alkalommal módosította azt, azonban ezekre – az indokolások szerint is technikai jellegű – módosításokra a bírósági és az ombudsmani joggyakorlat kimutatható hatással nem volt. Így a bírói gyakorlat kénytelen volt kreatív megoldásokat kidolgozni, amelyeket alkalmasnak tartott a törvény vélt vagy valós hibáinak, hiányosságainak kiküszöbölésére.

A bíróságoknak tehát megkerülhetetlen szerepe volt és van mind a mai napig a törvény élővé tételében. Az 1989-es gyülekezési törvény – ki kell mondani – nem korszerű, az amúgy is igen szűkszavú normaszöveg egyre hézagossabbá is vált több rendelkezésének hatályon kívül helyezése, illetve a 14.§ (1) bekezdése szövegrészének alkotmánybírósági döntéssel történt megsemmisítése révén is. Így például hiába áll első helyen a törvény 2.§ (3) bekezdése szerint az, hogy a gyülekezési jog gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt vagy

bűncselekmény elkövetésére való felhívást, valamint nem járhat mások jogainak és szabadságának sérelmével, a joggyakorlatban ezen elvi követelmények vizsgálata háttérbe szorul. Ennek egyik oka a jogalkotói felelősségi körbe tartozó törvényi szövegezés, tekintettel arra, hogy ezek a nagyon fontos elvi szintű követelmények a törvény 8.§-ában, a konkrétan a rendezvény megtiltásának hatóságok által vizsgált három esetköre mellett (*a népképviseleti szervek vagy a bíróságok zavartalan működésének súlyos veszélyeztetése, vagy ha a közlekedés más útvonalon nem biztosítható*) már nem szerepelnek. Szintén megállapítható, hogy a spontán gyülekezés szabályai sincsenek kidolgozva a törvényben. A jogalkotói felelősségi körbe tartozóan a normaszöveg túl általános elvi megfogalmazásai és a törvény sok tekintetben hézagos szabályozása vitathatatlanul kevés támpontot ad a jogalkalmazás számára. Emellett viszont jogalkalmazói felelősségi körbe tartozik és a bíróságoktól e téren joggal elvárható, hogy az Alaptörvény értelmezésével és az alapjogi tesztek alkalmazásával döntsenek egyfelől a magánélethez való jog, a közrend és a közbiztonság védelme, másfelől a gyülekezési jog érvényesülése ütközésének eseteiben.

Jelenleg nem tudjuk bizonyosan, hogy a gyülekezési jog magyarországi gyakorlatának zavarai mennyiben szabályozási hiányosságokra vezethetők vissza, vagy éppen mennyiben köszönhetőek jogalkalmazási vagy jogértelmezési nehézségeknek. A jogalkotó úgy tudna segítséget nyújtani a jogalkalmazóknak, ha a törvényben megjelenének és kidolgozásra kerülnének a magánélet, a közrend, közbiztonság, közegészség védelmének fogalmai és elvei. Álláspontom szerint jogalkotói felelősség egy korszerű törvény meghozatala, ez azonban csak ötpárti egyeztetéssel valósítható meg.

Ptk.

A jogalkotás és a bírói gyakorlat kölcsönhatásának aktuális kérdései között nem lehet megkerülni a Ptk. esetleges módosításának témáját.

Elsőként azt tartom fontosnak kiemelni, hogy az új hatályos Ptk. éppen a jogalkotás és bírói gyakorlat jól működő kölcsönhatásának kiemelkedő eredménye. A kódex megalkotásában számos elismert elméleti és gyakorlati szakember vett részt, mint például Vékás Lajos, Harmathy Attila professzorok, a szerkesztőbizottságokban mindvégig jelen voltak a bírói kar neves képviselői is, mint például Lábady Tamás és Petrik Ferenc. Az új Ptk. alapvetően sikerrel valósította meg a joggyakorlat által kimunkált jogi megoldások normatív formába öntését, beépítve a több évtizedes felsőbírói gyakorlat eredményeit.

A kódex hatálybalépésével a nagy jogalkotói munka lezárult és inentől a bírói gyakorlaté a főszerep. De megszűnt-e, megszűnhet-e a jogalkotó szerepe egyszer s mindenkorra? Ezt senki nem kívánja. Nyilván sokan örülnének, ha a Ptk. az első novelláig betöltené századik évét, mint annak idején a Code civile. De elvárható-e ez a mai viszonyok mellett? Éppen a jogalkotás és a joggyakorlat optimális esetben folyamatos oda-visszaható hatása miatt szükségképpen: nem. Ezt a folyamatosan fennálló jogalkotási felelősséget rögzíti is a jogalkotási törvény az utólagos hatásvizsgálat intézményében. A törvény alapján a jogalkotó köteles figyelemmel kísérni a jogszabályok hatályosulását, összevetni a szabályozás megalkotása idején várt hatásokat a tényleges hatásokkal. Ezt a törvényi kötelezettséget aligha lehet az utóbbi évek egyik legjelentősebb törvényének, a polgári jog kódexének esetében figyelmen kívül hagyni.

Jogosan merül fel: időszerű-e a módosítás kérdésének felvetése a mindössze két éve hatályba lépett kódex esetében? Ördögtől való-e az új Ptk. módosításának gondolata?

Először elméleti oldalról közelítve a kérdést: mikor mondható, hogy jogalkotói beavatkozás szükséges egy törvényi szabályozás esetében? Ha egy szabályozás az alkalmazás tapasztalatai szerint egyes részeiben nem hatályosul megfelelően, vagy hiányosságokban szenved, elvben lehetséges, hogy a joggyakorlat értelmezéssel kiküszöböli ezt a fogyatékoságot. A hiányosság, a valós viszonyok közötti alkalmazási problémák azonban lehetnek olyan mértékűek, hogy azok kiküszöbölése értelmezéssel már nem lehetséges. A szabályozási hiányosságok sokszor azonnal nem kívánt hatást váltanak ki a gyakorlatban, így a korrekció nem várhat évekig, amíg a bírói gyakorlat megfelelő megoldást dolgoz ki a kedvezőtlen hatások kivédésére. Tehát, ha egy szabályozás esetében nyilvánvalóvá válik, hogy hiányosságai miatt nem tölti be jogpolitikai célját, akkor a jogalkotónak lépnie kell. Az előbb említett utólagos hatásvizsgálati kötelezettség éppen erre vonatkozik.

Társadalmi-gazdasági változások pedig még a tökéletesnek tűnő szabályozás módosítását is szükségessé tehetik. A joggyakorlat visszajelzései alapján a jogalkotó felelőssége annak megítélése és eldöntése, hogy melyek azok a pontok, ahol olyan szabályozási igény keletkezett időközben, aminek korrekciója nem várhat. Nyilvánvaló, hogy ilyen esetekben a jogbiztonság elvéből következő állandóság igénye és így a jogszabályok, különösen a polgári jogi kódex változatlanságának szintén fontos jogpolitikai célja nem lehet döntő érv a módosítás szükségességével szemben. Az sem lehet ugyanakkor kérdéses, hogy

egy felülvizsgálat a polgári jog kódexénél csak igen átgondolt és a szükséges legszűkebb körű lehet.

Engedjék meg, hogy a fentiek tükrében néhány gondolat erejéig ki is térjek a tervezett esetleges módosítás egy-két konkrét kérdésére.

Noha nem vagyok a téma szakértője, elsőként emelem ki a zálogjogi szabályozást, ami a rendelkezésre álló kormányzati és MNB szakanyagai alapján jelenleg eklatáns példája annak, hogy a bevezetett szabályozás tényleges hatása nem felel meg az eredetileg kitűzött céloknak. A hitelpiac résztvevői részéről kapott visszajelzések és felmérések alapján a Minisztérium által kapott szakmai elemzések arra a következtetésre jutnak, hogy az önálló zálogjog jogintézményének megszüntetése például – a jelzáloglevél-piac lehetőségeinek szűkítése révén – ezen a piacon a fellendülés gátja lett. Ez pedig a gyakorlatban végső soron megdrágítja a hitelfelvételt a lakosság, a gazdasági élet szereplői számára. A Kormány mindent megtesz a családok otthonteremtésének támogatása érdekében, de ehhez (például a CSOK megfelelő működéséhez is) alapfeltétel egy jól működő, élénk jelzáloghitel-piac. Az önálló zálogjog hiánya miatt, amit a különvált zálogjog intézménye nem tud helyettesíteni, a refinanszírozás lehetőségének korlátozottsága folytán a jelzáloghitelezés visszaesett illetve nem fejlődik a szükséges mértékben, a hitelek drágulnak, ami alapvetően szemben áll a jogpolitikai célkitűzésekkel. Az önálló zálogjog újraszabályozása tehát nagyon is kapcsolódik a lakossági hitelek piacához. Ezzel kapcsolatban azt is szeretném azonban kiemelni, hogy alaptalanok az önálló zálogjoggal szembeni félelmek. Megfelelő kodifikációs technikával, a külföldi minták figyelembevételével megteremthető volna az adósvédelem azon megnyugtató szintje, amit a törvény a hagyományos, járulékos zálogjog esetén biztosít.

Megjegyzem, már az új Ptk. kodifikációja során folytatott szerkesztőbizottságbeli vitákból és szakmai véleményekből is kiderült, hogy elméleti és gyakorlati szakemberek előzetesen is figyelmeztettek az önálló zálogjog megszüntetéséből eredő nemkívánatos hatásokra. Akkor a jövőbeli hatás még vita tárgya lehetett, azonban a hatások bekövetkezése a korábban hivatkozott szakmai anyagok szerint most már ténykérdés.

Hasonló a közhiteles zálogjogi nyilvántartás kérdése, amit az új Ptk. eltörölt és helyette bevezette a hitelbiztosítéki nyilvántartást. Miután azonban ez a nyilvántartás hitelesen nem tudja bizonyítani a zálogjog fennállását, a bankok kevésbé fogadják el biztosítékként az ingó jelzálogjogot, el kell tehát ismerni, hogy az új rendszer a korábbi közhiteles zálogjogi nyilvántartást nem tudja pótolni. Az ingók jelzálogpiaca visszaesett, ami legfőképpen a kis- és

középvállalkozások hitelezését érinti hátrányosan. A nem kívánt hatásra tekintettel tehát e téren is szükséges a jogalkotói beavatkozás.

Továbbá, még a zálogjogi szabályozás körében, éppen a jogalkalmazók hívták fel a figyelmet – már a kodifikációs munkálatok közben – egy fontos, a zálogjog érvényesítésére vonatkozó, az új Ptk. által megváltoztatott szabályra. Az új Ptk. tulajdonképpen főszabállyá tette a zálogjog érvényesítése során a bírósági végrehajtás elkerülését, egyoldalúan a záloghitelezőre bízva a bírósági vagy azon kívüli végrehajtás közötti választást. Ezt megint csak az elérni kívánt hatásokra, jogalkotói célokra figyelemmel indokolt módosítani a kiszolgáltatott fél védelme érdekében, legalábbis a fogyasztói zálogszerződések tekintetében.

A zálogjogi szabályozás kapcsán végül azt is ki szeretném emelni, hogy az nemcsak jogpolitikai, hanem gazdaságpolitikai döntés függvénye is. A gazdaságpolitikai döntéseket azoknak kell meghozniuk, akik ezért a felelősséget is viselik.

A kötelmi részben példaként említhetem a factoring és a lízingszerződés új szabályanyagát. Ezeket jelenleg nem alkalmazzák, nincsenek összhangban az ágazati pénzügyi szabályozással.

Anélkül, hogy az összes esetleges változtatást igénylő kérdéskört felsorolnám, hangsúlyozom: a jogalkotói szándék szerint kizárólag a fentiekhez hasonló konkrét szabályozási hiányosság, illetőleg nem kívánt hatás korrigálása érdekében vetődhet fel az új Ptk. egyes rendelkezéseinek módosítása.

Mindezek után hadd térjek rá az új Ptk. jogi személyekről szóló Harmadik Könyve kapcsán felmerült alapvető kérdésre, ahol talán a legerősebb a szellemi pezsgés az új Ptk. körül. Ez fogalmazza meg az új Ptk. úttörő szabályát, amely szerint a jogi személyek alapítói, tagjai igen tág körben eltérhetnek a Ptk.-ban foglalt szabályoktól. Erre szoktak úgy hivatkozni, mint az általános diszpozitivitást bevezető szabályra.

A fenti, eltérést engedő szabály szinte az egész Harmadik Könyvre nézve felvethet értelmezési kérdéseket. Ennek fő oka, hogy az új Ptk.-ba került korábbi, egyes jogi személyekre vonatkozó szabályozás, ahogy a Gazdasági társaságokról szóló törvény is, szövegezésében alapvetően kógens szabályozásból indult ki. Így az egész Harmadik Könyvben nyelvileg tilalmat tartalmazó mondatok, vagy a „kötelező”, a „kell” szavak használata mind kógenciát sugallnak, mégis minden esetben külön vizsgálandó, hogy ténylegesen diszpozitív vagy kógens körbe esik-e az adott rendelkezés.

Ezzel kapcsolatban jogalkotói részről már az új Ptk. miniszteri indokolása is tartalmazta, hogy az alapvetően eltérést engedő szabályozás felvethet jogértelmezési problémákat, amit majd a bírói gyakorlatnak kell megoldania. Megvizsgálva azonban a Harmadik Könyv értelmezési kérdéseket felvető szabályait, megállapítható, hogy számos esetben még a legkifinomultabb jogértelmezés útján sem lehet egyértelműen megmondani, hogy az adott rendelkezés diszpozitív vagy kógens. Ezek a jogértelmezési kérdések jogbizonytalanságot okoznak a jogi személyek létesítése és működése körében, ami ténylegesen és tagadhatatlanul megnehezíti a törvényi rendelkezések közvetlen címzettjeinek jogalkalmazását. Ezek kezdetben nem is annyira a bíróságok, hanem a szerződéseket készítő ügyvédek, jogtanácsosok, közjegyzők számára okoznak komoly nehézségeket a napi munkájuk során.

A jogalkotásról szóló törvényben a következő, jogalkotóra kötelező érvényű rendelkezés szerepel: *„A jogszabálynak a címzettek számára egyértelműen értelmezhető szabályozási tartalommal kell rendelkeznie.”* Elmondható-e ez az egyértelműség a Harmadik Könyvet érintő kógens – diszpozitív szabályozás dilemmája kapcsán? Szerintem nem állok egyedül azzal, ha kimondom, hogy nem. Emlékeztetnék az új kódex megalkotását elrendelő Kormányhatározatban megfogalmazott jogpolitikai célkitűzésre is, amely szerint az új Kódexnek többek között *„növelnie kell a jogbiztonságot, meg kell könnyítenie a jogalkalmazók és a jogkeresők eligazodását a természetes és a jogi személyek mellérendeltségi viszonyait szabályozó joganyagban”*.

Nem vitatva, hogy a bírói szakma néhány év múlva a legtöbb értelmezési kérdésre professzionális választ tudna adni, a szabályozás egyértelműségére irányuló jogalkotói kötelességnél fogva jogalkotói részről felelősséggel mégis csak ezen értelmezési problémák törvénymódosítás útján való feloldását tartom támogathatónak.

Az új Ptk. magas szakmai színvonala és tekintélye fenntartásának alapvető céljától vezérelve a mértéktartással tervbe vett, legszükségesebb mértékű módosítások kidolgozásában elengedhetetlennek tartom a bírói kar részvételét. Éppen ezért, ahogy eddig is minden jelentősebb jogszabály-módosításnál, most is várjuk a felsőbbíróságok aktív részvételét. Ehhez kapcsolódva utólag is köszönöm Darák Péter elnök úrnak a Ptk. módosítása kapcsán tett eddigi értékes javaslatait. Bízom benne, hogy a Kúria Polgári Kollégiuma is számos észrevételt fog még eljuttatni a Minisztériumhoz ezzel a dilemmával kapcsolatban.

Új eljárási kódexek

Beszédem utolsó gondolataként kérem, engedjék meg, hogy a bírói karral való együttműködés hatékonyságának kiváló gyakorlati példajaként utaljak az új eljárásjogi kódexek folyamatban lévő kodifikációjára. Az új közigazgatási perrend, valamint az új Pp. és Be. előkészítése mindvégig az adott jogterületen leginkább elismerésnek örvendő, rendkívüli tapasztalatokkal rendelkező bírák segítségével zajlott és zajlik. Köszönet jár ezért a résztvevő nagy tudású bírókon túl a Kúriának, törvényszékeknek és az Országos Bírói Hivatalnak is. Az eljárásjogi kódexek megújítását, korszerűsítését célzó jogalkotói munka elképzelhetetlen lenne a bírói jogalkalmazás tapasztalatainak, javaslatainak megismerése és figyelembevétele nélkül. Ehhez önmagában egy, a szokott jogalkotási rendben zajló szűkebb körű egyeztetés nem is lett volna elegendő. Szükség volt arra, hogy a gyakorló bírák szakmai tudása és tapasztalata közvetlenül, a napi elemző, szövegező munka során is hasznosuljon. Bár sok egyeztetés vár még ránk szakmai és politikai szinten egyaránt, bízom és hiszek abban, hogy ennek az együttműködésnek az eredményessége tetten érhető lesz az Országgyűlés elé kerülő törvényjavaslatokban.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Sem a jogalkalmazó, sem a jogalkotó nem létezhet a másik nélkül, létük, működésük egymást feltételezi. A jó, a megfelelő jog megalkotása és annak közbizalommal övezett megfelelő hatályosulása ilyenképpen közös feladat. Erre biztat, és egyben kötelez is minket hazánk alkotmányos rendje. Magam erre készen állok és eddigi nagyszerű tapasztalataim alapján alappal remélem ebben az Önök, azaz a bírói kar, de valamennyi jogász hivatásrend együtt gondolkodását és együttműködését. Ennek jegyében dolgoztam eddig is és így kívánom továbbra is végezni munkámat, melyhez tisztelettel kérem az Önök támogatását is.